

Wymagania edukacyjne z historii w klasie 5 Szkoły Podstawowej im. Arkadego Fiedlera w Bytniu

Temat lekcji	Odniesienia do podstawy programowej	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	Dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
I. Pierwsze cywilizacje. Uczeń:						
Życie pierwszych ludzi	- porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym (I.1)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak, – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym, – wyjaśnia, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt;	– wyjaśnia terminy: rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza, – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie, – opisuje życie ludzi pierwotnych, – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza, – wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka;	– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym, – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna;	– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia, – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej;	– porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach;
Miasta-państwa Mezopotamii	- umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizację Starożytnego Wschodu [...] (I.2.), - charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (I.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: kanał nawadniający, kodeks, – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka, – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za</i>	– wyjaśnia pojęcia: cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, pismo klinowe, zikkurat, – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon, – wymienia najważniejsze	– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji, – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii;	– tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa, – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym;	– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii;

		<i>zqb;</i>	osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii;			
W Egipcie faraonów	- umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizację Starożytnego Wschodu [...] (I.2.) - charakteryzuje system wierzeń w Egipcie [...] (I.3.) - umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Egipcie [...] (I.4.) - charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (I.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: piramida, faraon, – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil, – opisuje wygląd piramid, – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego;	– wyjaśnia pojęcia: politeizm, hieroglify, mumifikacja, sarkofag, – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej, – opisuje zakres władzy faraona;	– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej, – przedstawia strukturę społeczną Egiptu, – podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan;	– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy;	– charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie;
W starożytnym Izraelu	- umiejscawia w czasie i przestrzeni cywilizację Starożytnego Wschodu [...] (I.2.) - charakteryzuje [...] religię starożytnego Izraela; wyjaśnia	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: Tora, Żydzi, Dekalog, – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z	– wyjaśnia pojęcia: judaizm, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, prorok,	– charakteryzuje judaizm;	– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem;	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon);

	różnicę między politeizmem a monoteizmem (I.3.)	dziejami Żydów	– wskazuje na mapie: Jerozolimę, – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem;			
Od hieroglifów do alfabetu	- charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (I.5.)	– wyjaśnia, do czego służy pismo;	– wyjaśnia pojęcia: papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, – wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisanie wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka, – omawia przyczyny wynalezienia pisma;	– wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi, – przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły, – wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości;	– wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe, – wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego;	– podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny.
II. Starożytna Grecja. Uczeń:						
Demokratyczne Ateny	- umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizację starożytnej Grecji (I.2.) - umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...] Atenach peryklejskich (I.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: demokracja, zgromadzenie ludowe, – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten;	– wyjaśnia pojęcia: Hellada, Hellenowie, polis, akropol, agora, – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny, – charakteryzuje demokrację ateńską;	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis), – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach;	– wyjaśnia, kim był Perykles;	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego;

Sparta i wojny z Persami	- umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizację starożytnej Grecji (I.2.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: danina, sojusz;	– wyjaśnia pojęcia: hoplita, falanga, – wskazuje na mapie: Spartę, Persję, – wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas;	– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich, – wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę, – zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.;	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy;	– wyjaśnia genezę biegów maratońskich;
Bogowie i mity	- charakteryzuje system wierzeń w [...] Grecji (I.3.) - charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (I.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: mity, heros, – przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich;	– wyjaśnia pojęcia: Olimp, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański, – przedstawia wierzenia starożytnych Greków, – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję, – wyjaśnia, kim był Homer;	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali, – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> , – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i> ;	– omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków;	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków;
Kultura starożytnej Grecji	- charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (I.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion, – przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów;	– wyjaśnia pojęcia: Wielkie Dionizje, tragedia, komedia, Olimpia, pięciobój olimpijski – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji, – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych;	– opisuje charakter i cele antycznego teatru, – przedstawia dokonania nauki greckiej, – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli, – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles, – zaznacza na osi czasu	– porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi;	– podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę;

				datę: 776 r. p.n.e.;		
Imperium Aleksandra Wielkiego	- umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizację starożytnej Grecji (I.2.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcie: imperium, – uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”,	– wyjaśnia pojęcie: hellenizacja, – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej – przedstawia skutki podbojów Aleksandra – zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e.	– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej;	– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego.
III. Starożytny Rzym. Uczeń:						
Ustrój starożytnego Rzymu	- umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizację starożytnego Rzymu (I.2.) - umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...] Rzymie (I.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: dyktator, cesarz, – wskazuje na mapie: Rzym, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca;	– wyjaśnia pojęcia: monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz, – przedstawia legendarne początki Rzymu, – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński, – omawia dokonania	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy, – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich, – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami, – wskazuje, co wydarzyło się w 753 r. p.n.e. i	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej;	– porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej;

			Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;	44 r. p.n.e. oraz zaznacza daty na osi czasu;		
Imperium Rzymskie	- umiejscawia w czasie i przestrzeni [...] cywilizację starożytnego Rzymu (I.2.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów, – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty;	– wyjaśnia pojęcia: prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów, – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego, – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol;	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie, – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego, – wskazuje, co wydarzyło się w 395 r. n.e. i 476 r. n.e. oraz zaznacza daty na osi czasu, – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego, – wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego;	– opisuje postać cesarza Konstantyna Wielkiego;	– wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy;
Życie w Wiecznym Mieście	- charakteryzuje system wierzeń w [...] Rzymie (I.3.) - umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w [...] Rzymie (I.4.) - charakteryzuje	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy, – przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych	– wyjaśnia pojęcia: bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westaliki, – wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi	– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem, – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum;	– przedstawia pozostałości Pompejów jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności;	– wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw;

	najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (l.5.)	mieszkańców Rzymu, – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków;	dziedzinami życia się opiekowały, – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego;			
Dokonywania starożytnych Rzymian	- charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze (l.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks;	– wyjaśnia pojęcia: kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana, – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i> ;	– omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej, – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu, – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego;	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa;	– ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź;
Początki chrześcijaństwa	- umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny oraz rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa (l.6.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament	– wyjaśnia pojęcia: chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański, – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa, – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan, – omawia nauki Jezusa z Nazaretu;	- omawia dokonania świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego, – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa, – wskazuje, co wydarzyło się w 33 r. n.e. i 313 r. n.e. oraz zaznacza daty na osi czasu;	- wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu, – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa;	– wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem.

IV. Początki średniowiecza. Uczeń:						
Bizancjum w czasach świetności	- umiejscawia w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej (prawo, architektura, sztuka); dostrzega różnice między chrześcijaństwem wschodnim i zachodnim (II.2.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: ikona, freski, mozaika	– wyjaśnia pojęcia: Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika – wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego, – tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem;	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa wschodniorzymskiego – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce, – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego, – zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r., – charakteryzuje postać Justyniana I Wielkiego i omawia jego dokonania;	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw;	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią;
Arabowie i początki islamu	- umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny islamu i wyjaśnia wpływ cywilizacji muzułmańskiej na Europę (II.1.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: islam, Allah, Koran, meczet, – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem;	– wyjaśnia pojęcia: Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, dżihad, kalifowie, stal damasceńska, arabeski, – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów, – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności;	– przedstawia postać i działalność Mahometa, – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu, – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.;	– podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków;	– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem;

Nowe państwa w Europie	- charakteryzuje władzę królewską, cesarską i papieską oraz relacje między nimi (III)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: dynastia, możnowładca, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”;	– wyjaśnia pojęcia: Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, „margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka;	– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów, – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego, – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r. – omawia dokonania: Karola Wielkiego i Ottona I;	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej;	– tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy;
Konflikt papiestwa z cesarstwem	- charakteryzuje władzę królewską, cesarską i papieską oraz relacje między nimi (III)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: prawosławie, ekskomunika	– wyjaśnia pojęcia: dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat – wyjaśnia konsekwencje ekskomuniki cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie, – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV;	– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej, – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w., – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji, – wskazuje, co wydarzyło się w 1077 r. i 1122 r. oraz zaznacza daty na osi czasu;	– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę;	– omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym;
V. Społeczeństwo średniowiecza. Uczeń:						

System feudalny	- przedstawia instytucje systemu lennego, wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu (IV.1.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: senior, wasal, hołd lenny, przywilej, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna;	– wyjaśnia pojęcia: feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłop, szlachta, mieszczaństwo, – przedstawia, jak wyglądał hołd lenny, – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym ;	– opisuje zależność między seniorem a wasalem;	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane;	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym;
Epoka rycerzy	- porównuje kulturę rycerską i kulturę miejską, opisuje charakterystyczne cechy wzoru rycerza średniowiecznego [...] (IV.3.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: rycerz, herb, kopia, ostrogi, – opisuje uzbrojenie rycerzy;	– wyjaśnia pojęcia: rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi, – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego, – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem;	– opisuje życie codzienne rycerstwa, – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego;	– opisuje ceremonię pasowania na rycerza;	– przedstawia historię najślynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa;
Średniowieczne miasto i wieś	- opisuje warunki życia w średniowiecznym mieście i wsi (IV.2.) - porównuje kulturę rycerską i kulturę miejską [...] (IV.3.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona, – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wyjaśnia pojęcia: gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, rzemieślnicy, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona, – opisuje, gdzie i w jaki	– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi, – przedstawia organy samorządu miejskiego, – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan, – wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka;	– porównuje życie mieszkańca miasta oraz rycerza;	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie;

			sposób tworzyły się miasta, – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast, – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej;			
Kościół w średniowieczu	- wyjaśnia rolę Kościoła (w tym zakonów) w dziedzinie kultury i życia codziennego (IV.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: zakon, klasztor, uniwersytet, – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację, – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści;	– wyjaśnia pojęcia: zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet, – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym;	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne, – wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i> , – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu; – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo;	– przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu;	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze;
Sztuka średniowiecza	- [...] rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza we własnym regionie, wskazuje różnice między stylem romańskim a stylem gotyckim (IV.3.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: katedra, witraże, miniatura, – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce, – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej;	– wyjaśnia pojęcia: <i>biblia pauperum</i> , katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał, – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i> ;	– charakteryzuje styl romański, – omawia cechy stylu gotyckiego;	– porównuje styl gotycki i romański, – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego;	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju.
VI. Polska pierwszych Piastów. Uczeń:						

Zanim powstała Polska	- przedstawia genezę państwa pierwszych Piastów oraz umiejscawia je w czasie i przestrzeni (V.1.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcie: plemię, - wskazuje Biskupin jako jedną z najstarszych osad na ziemiach polskich;	– wyjaśnia pojęcia: kurhan, Biskupin, Słowianie, Swaróg, Perun, Świętowit, plemię, Wiślanie, Polanie, – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich, – charakteryzuje wierzenia Słowian, – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich;	– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie, – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim;	– wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody;	– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych;
Mieszko I i początki Polski	- przedstawia genezę państwa pierwszych Piastów oraz umiejscawia je w czasie i przestrzeni (V.1.) - wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa chrystianizacji Polski (V.2.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcie: dynastia, - nazywa pierwszą w Polsce dynastię panującą, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”;	– poprawnie posługuje się terminami: Piastowie, biskupstwo, poganin, Dagome iudex – wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski, – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy, – wskazuje, co wydarzyło się w 966 r. i zaznacza datę na osi czasu, – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice	– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I, – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I, – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami;	– wskazuje, jakie korzyści dla Mieszka I i Polski przyniosło przyjęcie chrztu;	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski;

			państwa Mieszka I;			
Polska Bolesława Chrobrego	- charakteryzuje rozwój monarchii Bolesława Chrobrego (V.3.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcie: koronacja, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego;	– wyjaśnia pojęcia: relikwie, zjazd gnieźnieński, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów, – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite, – omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – wskazuje, co wydarzyło się w 1000 r. i 1025 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie, – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim;	– opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski;

Kryzys i odbudowa państwa polskiego	- charakteryzuje kryzys i odbudowę monarchii piastowskiej w XI w. (V.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”;	– wyjaśnia pojęcie: insygnia królewskie – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela, – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława, – wskazuje, co wydarzyło się w 1076 r. i zaznacza datę na osi czasu;	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego, – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego, – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego;	– wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem;	– ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego;
Rządy Bolesława Krzywoustego	- charakteryzuje kryzys i odbudowę monarchii piastowskiej w XI w. (V.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia na czym polegała zasada senioratu;	– wyjaśnia termin: testament, – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego, – opisuje postać Bolesława Krzywoustego, – wskazuje, co wydarzyło się w 1138 r. i zaznacza datę na osi czasu;	– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego;	– wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron;	– ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu;
Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	- opisuje społeczeństwo Polski pierwszych Piastów (V.5.)	– wyjaśnia pojęcia: gród, podgródzie, – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu, – opisuje sposoby	– wyjaśnia pojęcia: gród, podgródzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, – charakteryzuje grupy ludności w państwie	– przedstawia charakter drużyny książęcej, – wyjaśnia powinności ludności względem władcy;	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza;	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych;

		pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania;	wczesnopiastowskim;			
VII. Polska w XIII-XV wieku. Uczeń:						
Rozbicie dzielnicowe	- umiejscawia w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego (VI.1.) - opisuje przyczyny oraz wskazuje skutki rozbicia dzielnicowego (VI.2.) - opisuje przemiany społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem ruchu osadniczego (VI.3.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia czym było rozbicie dzielnicowe, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi;	– wyjaśnia pojęcia: osadnictwo, kolonizacja, trójpółówka, – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego, – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego, – omawia postaci: Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, – wskazuje, co wydarzyło się w 1226 r. i 1227 r. i zaznacza datę na osi czasu	– omawia postaci: Władysława Wygnańca, Henryka Pobożnego, - opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia;	– omawia skutki rozbicia dzielnicowego, – opisuje kolonizację na ziemiach polskich;	– wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu;

Zjednoczenie Polski	- charakteryzuje proces zjednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV w. (VI.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: starosta, Szczerebiec;	– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków, – omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka – wskazuje, co wydarzyło się w 1295 r. i 1320 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II, – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie, – opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami;	– przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju;	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki;
Czasy Kazimierza Wielkiego	- opisuje zmiany granic państwa polskiego w XIV i XV w. (VII.1.) - analizuje dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej oraz w polityce zagranicznej (VII.2.) - porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV–XV w. (VII.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: Orle Gniazda, Akademia Krakowska, – przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”, – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>	– wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę – wskazuje, co wydarzyło się w 1333 r. i 1364 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– przedstawia postanowienia pokoju w Kaliszu, – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego, – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa;	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa, – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej, – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka;	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami, – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów;

Unia polsko-litewska	- wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Wielkim Księstwem Litewskim (VII.3.) - porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko- - krzyżackimi w XIV–XV w. (VII.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: unia personalna, – nazywa dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę, – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim,	– wyjaśnia pojęcia: Andegawenowie, Wielkie Księstwo Litewskie, – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej, – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem, – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewo, Horodło, Grunwald, – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Ulricha von Jungingena – wskazuje, co wydarzyło się w 1385 r., 1410 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę, – wymienia postanowienia unii w Krewie, – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu, – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle;	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji;	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj;
Czasy świetności dynastii Jagiellonów	- porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko- - krzyżackimi w XIV–XV w. (VII.4.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia pojęcia: wojska zaciężne, żołd, – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza;	– wyjaśnia pojęcia: Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, , – omawia dokonania Kazimierza Jagiellończyka, – wskazuje, co wydarzyło się w 1454 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– opisuje przebieg wojny trzynastoletniej, – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego;	– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego, – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego;	– uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki;

Monarchia stanowa w Polsce	- charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji nihil novi) (VII.5.)	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia terminy: szlachta, sejm walny, izba poselska, senat;	– wyjaśnia pojęcia: monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, pańszczyzna, – przedstawia sejm walny oraz jego skład, – wskazuje, co wydarzyło się w 1374 r. i 1505 r. i zaznacza daty na osi czasu;	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę, – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce, – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie, – wyjaśnia znaczenie konstytucji Nihil novi;	– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce, – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową;	– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę.
----------------------------	---	---	---	--	--	---

**Dostosowanie wymagań edukacyjnych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
(w szczególności uczniów słabowidzących i słabosłyszących)**

Rozpoznawanie poziomu i postępów ucznia w opanowaniu wymagań edukacyjnych odbywać się będzie poprzez:

- stosowanie powiększonej czcionki na kartach pracy, sprawdzianach i innych formach pisemnych,
- wydłużenie czasu na pracę z tekstem czy obrazem,
- umożliwienie wychodzenia z ławki w celu zbliżenia się do prezentowanych rysunków, schematów, obiektów itp.
- uproszczone karty pracy/kartkówki/sprawdziany – zadania z lukami, do uzupełnienia, w formie testów wyboru, z rozwiązaniem przykładem,
- rozbijanie zadań na mniejsze, bardziej przystępne etapy,
- zapewnienie uczniowi pomocy w analizie tekstów źródłowych, np. poprzez wspólne czytanie, podkreślanie kluczowych informacji, wyjaśnianie trudnych pojęć,
- udzielanie prostych, konkretnych i jednoznacznych instrukcji,
- zachęcanie do tworzenia notatek wizualnych (np. map myśli) jako sposobu na organizowanie i zapamiętywanie informacji.

Formy i metody pracy na lekcji:

- wprowadzenie stałych elementów na początku i na końcu lekcji (np. powtórzenie najważniejszych punktów),
- wykorzystanie metod aktywizujących, takich jak gry edukacyjne, narzędzia TIK,
- stosowanie pracy w parach lub małych grupach, gdzie uczeń może skonsultować swoje wątpliwości z rówieśnikami.

Olga Kaczmarek